

Ivan Olbracht (1882 – 1952) - Svatý Ivan

Bořivoj a Lidmila se od dob svého pokřtění prací světských stranili, aby mohli lépe sloužiti Pánu Kristu. Lid obecný, a zvláště ti pohané, kteří odmítali křest, to těžce nesli pravice, že si Bořivoj dal udělat peleš, aby se v ní schovával před lidem. Bořivoj tedy svolal na Vyšehrad vladyky, zemany a měšťany, vzdal se knížectví, dal je do rukou svému nezletilému synovi Spytihněvovi a s povolením sněmu mu určil poručníky. Pak se se svou manželkou ubytoval na hradě Tetíně, kázal jej dobře opravit a modly, které tam byly, rozbít, spálit a obrátit vniveč. Od těch dob tam stále zůstával.

Jednoho dne, chtěje si učinit kratochvíli, vyjel si se služebníky a psy na lov. Když hledající zvěř přejeli řeku Mží a dostali se do širokého údolí, přišla knížeti na dostřel velmi silná laň a on ji šípem ze svého lučiště poranil. Postřelené zvíře prchalo a za ním se hnali psi a na koních kníže a jeho družina. Laň doběhla pod vysokou skálu, z níž vytékal mohutný pramen, vskočila do vody a tam se bránila psům. Docválal sem kníže, seskočil z koně a zvíře zápasící se psy proklál mečem. Laň ještě vyskočila z vody, ale na břehu padla a zhasla. Z jejího vemene vytékalo nadobyčej mléka. A tomu se jak kníže, tak i jeho služebníci velmi divili.

Vtom z té skály vyšel muž velký a hrozný, s holí, bos, v suknicí až po kotníky, s vlasy nadmíru dlouhými a s obočím visícím přes oči.

„Proč jsi mi zabil mé zvířátko?“ řekl.

Bořivoj se velmi ulekl. A všichni jeho služebníci s ním. Předtím nikdy podobného člověka neviděli, a domnívajíce se, že je to nějaká šelma, pobízeli knížete, aby utekl. Všichni o kus poodstoupili. Ale vidouce za chvíli, že se nic zlého neděje, pomalu se zas navraceli.

A Bořivoj, třebaže se chvěl, dodal si zmužilosti a přistoupil k strašnému muži blíže:

„Zaklínám tě ve jménu Ježíše Krista, abys mi pověděl, jsi-li zlé, či dobré!“

„Jsem člověk a nehodný služebník Ježíšův,“ odpověděl. „Bydlím zde ve jménu svaté Trojice a s pomocí Krista Ježíše, jeho matky Panny Marie a svatého Jana Křtitele.“

Tehdy kníže, nedůvěruje mu ještě a chtěje se přesvědčit, řekl: „Prosím tě, uveď mě do svého příbytku.“

„Pojď a popatři!“

Obrátil se a vešel do skály. Bořivoj a jeho služebníci ho následovali a velmi se podívovali příbytku s křížem, ložem z mechu a nádobou vydlabanou ze dřeva.

„Jak se jmenuješ?“ otázal se ho kníže.

„Na křtu mi dali jméno Ivan.“

„Odkud jsi sem přišel, z jakého jsi národa a jak dávno zde bydlíš?“

„Dostal jsem se sem ze země charvátské, otec můj se jmenoval Gestymulus a matka Elsabeta. Slyšel jsem, že v době, kdy jsem se tu usadil, spravoval tuto zemi kníže Neklan. Bydlím zde čtyřicet dvě léta a je tomu již čtrnáct let, co mě neviděl žádný člověk a co jsem nevyšel z této skály.“

„Čím se živíš?“ ptal se udivený kníže.

„Boží milost mi dala toto zvířátko, jehož mléka jsem požíval za pokrm i nápoj.“

A srdce knížete Bořivoje bylo jato velkou lítostí, že zbavil poustevníka laně, kterou mu dal Bůh.

Za chvíli pravil: „Vidím, že jsi muž boží a svatý. Prosím tě, vsedni na mého koně a pojed' se mnou! Vlož ruku na hlavu mé manželky a dej jí požehnání!“

„Neumím jezdit na koni,“ odpověděl, „ale bude-li to vůle boží, příbytek tvůj uvidím.“

Kníže se se svatým mužem rozloučil velmi smutně. A zastřelenou laň si vzít nechtěl.

Ale Ivan mu řekl: „Vezmi ji, rozděl chudým a ti ať prosí Boha za naše duše.“

Když se Bořivoj vrátil na Tetín, vypravoval své manželce Lidmile s bázní a žalostí, co se mu na lovu přihodilo, a ona plakala. Projevila touhu božího muže uvidět. Proto druhého dne poslal kníže svého kaplana kněze Pavla a s ním šest služebníků do hvozdu za řekou Mží, aby svatého poustevníka přemluvili přijeti na hrad.

Nalezli ho, posadili na osla a s velkou ctí ho vezli na Tetín. Bořivoj i Lidmila mu vyšli daleko vstříc, poklonili se mu a uvedli ho o svého příbytku. Předložili mu mnohé pokrmy, ale on z ničeho ani neokusil. Požehnal knížeti i kněžně, pak je poprosil, aby ho propustili domů, a oni tak učinili, zas ho svěřivše knězi Pavlovi a předešlému průvodu.

Než se před svou jeskyní s knězem rozžehnal, požádal ho boží člověk, aby k němu třetího dne potom přišel a sloužil v jeho poustevně mši svatou.

A kaplan mu vyhověl a přišel.

Tehdy se Ivan knězi vyznal ze svých hříchů a po zpovědi zjevně oznámil, že je synem charvátského krále Gestymula. Poněvadž si zamiloval zbožný a osamělý život, rozloučil se s rodiči, dal jim políbení a putoval po rozličných pustých místech, horách a dolinách, hledaje místo, kde by se mohl usadit. Dlouho nic nemohl nalézt, až ho přivedl boží anděl do té skály a rozkázal mu, aby tam zůstal.

A svatý muž dále vyprávěl: „Po dvě léta jsem v tomto příbytku trpěl velkým a nesnesitelným protivenstvím od zlých duchů a už jsem se domníval, že jsem jimi přemožen. Šel jsem odsud, abych si hledal jiné obydlí. Ale na cestě mě potkal svatý Jan Křtítel a pravil mi: ‘Ivane, kam jdeš?’ Řekl jsem mu: ‘Zlí duchové mi tu nedají bydlet, jdu tedy a najdu si jiný útulek.’ A on ke mně: ‘Vrat se!’ Dal mi tento kříž, abych žehnaje jím odtud zlé duchy vyhnal. Uposlechl jsem ho a navrátil se, maje víru v Pána Boha a důvěruje slovům svatého Jana, jeho křtitele. Ale když jsem se k té skále zas blížil, všichni ti zlí duchové na mne z ní vyhlíželi a hroznými hlasy křičeli: ‘Ivane, nechod sem, to je náš příbytek a to jsou naše lázně.’ Ale nesl jsem před sebou kříž a oni všichni prchali. Ale jeden, ten nejzuřivější z nich, zmizet nechtěl, nýbrž vtlačil se do skály, strašlivě se na mne šklebil, řval a otvíral tak tlamu, jako by mě chtěl pohltit. A já, přiblíživ se k němu, hodil jsem mu do chřtánu kříž. Zařval ještě strašlivěji, a vyraziv vprostřed skály díru, vyletěl a s ostatními zmizel. Od té chvíle jsem měl od zlých duchů již pokoj. Ten kříž ti svěřuji a prosím tě, aby jej odevzdal svému pánovi.“

Kněz Pavel sloužil v jeskyni mši, Ivan se posilnil tělem božím a krví jeho a horlivě se modlil.

Třetího dne potom odešel na cestu do života věčného a byl v té skále pochován, jak o to požádal.

Kníže Bořivoj tam dal ke cti svatého Jana Křtitele postavit klášter, nadal jej a ustanovil zde zatím dva světské kněze. Později tam byli uvedeni bratři řádu svatého Benedikta.

OLBRACHT, Ivan. *Ze starých letopisů*. 6. vyd. Praha : Albatros , 1984. Svatý Ivan, s. 71 - 74.

RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*. Vyd. 1. Praha: Levné knihy KMa, 2006. 669 s. ISBN 80-730-9343-X.

- 1) Ačkoliv je legenda asi o 500 let mladší než První staroslověnská legenda, zmiňuje stejnou rodinu. Jakou? Které jméno zaznívá v obou legendách?
- 2) Jakým jazykem byla zapsaná legenda ve středověku a který autor (a kdy) sepsal tento text?
- 3) Kde se odehrává děj? Jak přesně je místo v textu popsáno?
- 4) Proč Bořivoj a Lidmila odešli na Tetín?
- 5) Jaké zvíře zabil Bořivoj na lovu?
- 6) Čím bylo výjimečné?
- 7) Komu patřilo?
- 8) Kdo to byl? Odkud pocházel?
- 9) Jak dlouho bydlel v jeskyni?
- 10) Jak vypadal?
- 11) Jak přijel na hrad Tetín?
- 12) Jak se zbavil zlých duchů?
- 13) Kde svatého muže pochovali?
- 14) Co zde bylo vystavěno? Pro který mnišský řád?

Řešení:

- 1) Nejstarší Přemyslovce; Ludmila (zde jako Lidmila – od „lidu milá“).
- 2) Česky; Ivan Olbracht – první pol. 20. st. (1940)
- 3) V lesích kolem Tetína, v údolí za řekou Mže, u skály, z níž vytéká mohutný pramen – žádná bližší lokace (vesnice Svatý Jan pod Skalou).
- 4) Chtěli se věnovat službě Pánu Kristu, knížectví předal synovi
- 5) Laň
- 6) Teklo jí z vemene velké množství mléka
- 7) Poustevníku Ivanovi
- 8) Cizinec ze země charvátské, jeho rodiče se jmenovali Gestymulus a Elsabeta (královský původ).
- 9) 42 let, z toho 14 let neviděl živého člověka
- 10) Byl velký a hrozný, s holí, bos a v dlouhé sukničce, s dlouhými vlasy a obočím přes oči. (R. 1598 byly na místě objeveny ostatky, které odpovídaly stáří člověka kolem 50 let a výšky postavy 170 cm).
- 11) Přivezli je na oslu (na koni neuměl).
- 12) Vyhnal je křížem (od Jana Křtitele), tomu nejzuřivějšímu hodil kříž do chřtánu a ten, jak vyletěl, zanechal ve stropě díru (díra ve stropě je ve skále dodnes).
- 13) Ve skále, požádal o to.
- 14) Klášter, pro benediktiny (z Ostrova, když jim husité zpusťovali domovský klášter)
Ve skutečnosti dal vystavět až kníže Oldřich (1030) kapli a místo daroval ostrovskému klášteru, řeholníci zde vystavěli klášter s kostelem, který vstoupil do vědomí poutníků i zdejšího kraje jako svatý Jan pod Skalou. (Ostrov u Davle – dnes jen pozůstatky základů kláštera - místo vzniklo na skutečném ostrově při soutoku Sázavy a Vltavy).